

Методичний коментар до завдання 1 (на с. 20 підручника)

Наше суспільство називають техногенним, тим самим підкреслюючи важливу роль техніки й технологій у житті сучасної людини, адже нині без машин і різних механізмів ми не уявляємо свого життя.

Джмелик запропонував друзям дослідити, звідки беруться технічні новинки. Вони пішли на екскурсію в науково-дослідний інститут. У ньому працюють інженери, конструктори, архітектори... Саме з їхніх думок і креслень починаються технічні новинки.

Інженери розповіли друзям, що новий механізм придумати дуже складно: спочатку ми міркуємо, як полегшити людям користування приладом, потім треба зрозуміти, чого не вистачає в тих приладах, що вже існують, як позбутися наявних недоліків, чи можна використати щось, вже придумане, і тільки потім — ми вигадуємо щось зовсім нове. Це дуже непросто, і дослідники уважно спостерігають, дивляться навколо. Можливо, природа вже розв'язала це завдання? Адже не секрет, що часто тварини досягають величезних успіхів, які людям і наснитися не можуть.

Крихітні **мурахи** можуть переносити вантажі, вага яких у 10–20 разів перевищує вагу самої мурахи. Для порівняння, уявіть собі людину, вагою 45 кг, що піднімає легковий автомобіль, несе його на спині 10–12 км, а потім піднімається з ним на найвищу гору! Зверніть увагу дітей на скільки листочок, що несуть мурашки, більший за них. Чи може звичайна людина нести такий ватаж?

Гепард — найшвидша тварина у світі, може бігти зі швидкістю 96–101 км/год. З такою швидкістю може їхати тільки автомобіль.

Тож нам є чого повчитися у природи! Вона допомагає людям удосконалювати свої розробки. Не так вже й давно виникла наука біоніка — вчені спостерігають за життям у рослин і тварин, міркують, як їхні властивості і “вміння” можна використовувати в техніці.

Біоніка — наука про використання в техніці знань про конструкції, принципи й технологічний процес живого організму. Це поєднання біології та техніки.

Зараз і ми спробуємо розглянути деякі природні цікавинки і подивимося, як людина використала їх у своєму житті.

Завдача для майбутніх інженерів

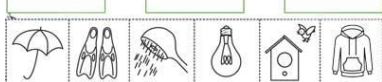
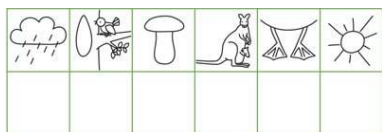
Подивіться на малюнки та скажіть, які машини й механізми людина “підгледіла” у природи. (Використовуємо [презентацію “Природа — мудрий винахідник”](#)).

- Чому ви так вирішили? Чим винахід людини схожий на винахід природи? Чим вони відрізняються?

Завдання з робочого зошита (частина 3, завдання 2, с. 27)

Наклейте під кожним природним об’єктом схожий на нього рукотворний. Побудуйте звукові моделі слів — назв винаходів, якими ви користуєтеся найчастіше.

- Чому ці об’єкти можна назвати винаходами?
- У чому людині допомогла природа?

Здається, все просто, коли ми дивимося на вже звичні для нас речі. Та як народжуються винаходи? Науковці запропонували побачити все на власні очі на будівництві.

Спостереження на будівництві

На будівництві друзі спостерігали за роботою екскаватора. Він викопував котлован для фундаменту майбутнього будинку.

- Який пристрій екскаватора працює? (Ківш).
- Опишіть його.
- На що він схожий?
- Як приєднується до машини? (Ківш екскаватора кріпиться на кінці стріли).
- Пригадаймо, коли ми виконуємо роботу екскаватора. (Коли скопуємо землю або копаємо яму).

- Уявіть, що ми копаємо ямку в піску. Що в такому разі буде ковшем? (*Дитяча лопатка чи кисть руки*).
- А яким знаряддям користуються дорослі? (*Лопатою*).
- Що в нас замість стріли екскаватора? (*Наша рука*).
- Порівняйте лопату і ківш екскаватора. Чим вони схожі? Чим відрізняються?

Зверніть увагу на те, у скількох місцях стріла екскаватора може згинатися. Навіщо? Спробуйте викопати яму, не згинаючи рук (це те саме, що й стріла екскаватора, яка не згинається). Вийшло?

- Чому нам не зручно працювати? Що саме в нас не виходить? (*Виймати ґрунт із ями і складати поряд*).
- То чи змогла б стріла так вправно навантажувати машини, якби не могла згинатися?
- Що спільного у нашої руки і стріли екскаватора?

Подивіться уважно, ми можемо зігнути свою руку в трьох місцях: біля кисті, у лікті, біля плеча. Ми можемо рухати кистю, рукою від кисті до ліктя, від ліктя до плеча (кожним суглобом) у різні боки. Причому рухи однієї частини руки не залежать від руху іншої. Так само і стріла екскаватора рухається. Спробуйте це зробити. Інженери кажуть, що наша рука і стріла екскаватора має три ступені свободи. Подивіться, як вдало інженери використали в техніці особливості будови руки людини.

Вправа «Асоціації»

- Де на кухні ми використовуємо ківш? Що черпає ківш на кухні? (*Половник*).
- Чим він схожий на ківш екскаватора?
- Чим відрізняється?

- А яка тварина виконує роботу екскаватора? (*Крив*). Як вона пристосована для такої роботи?
- Порівняйте “знаряддя” крота й ківш екскаватора.

У ковша екскаватора є зубці: якщо ґрунт щільний, копати важко, зубці допоможуть зробити ґрунт м'якшим. Якби ми копали руками, використовували б нігтики, так само робить і кріт, а лопата — вже сама гостра, як наші нігтики. І ківш екскаватора, і лапа крота широкі — так землі більше набирається. Здається, вони відрізняються тим, що лапа крота пласка, а ківш схожий на велику ложку... Але пригадайте, як ми копаємо руками: складаємо кисть руки "човником", так само робить і кріт, і так само влаштовано ківш екскаватору. Ідея одна, а от втілення — різні.

А тепер уявімо, що нам у горах треба викопати траншею, наприклад, щоб прокласти труби для подання води чи газу в гірське селище. Звичайний екскаватор для цього використати неможливо: не проїде він по бездоріжжю в горах та й працювати на схилі не зможе (важко йому буде втриматися на колесах, і навіть на гусеницях). Для таких робіт конструктори вигадали екскаватор, що крокує. У нього є спеціальні пристрої з колесами — ніби наші ноги. Ці пристрої і працюють точнісінько так, як ноги людини. Завдяки їм екскаватор може крокувати горами, навіть переходити канави, як ми ногами переступаємо.

Ось так і поєдналися винаходи природи в одній машині — руки й ноги людини, лапи крота.

Задача від науковців

Під землею в норах живуть не тільки кроти. Дослідіть, які ще тварини вправно риють нори, які в них є цікаві пристосування для цього, де їх можна використати в техніці та повсякденному житті людини.

Що ви хотіли б змінити у звичайнісінькій лопаті? Чому? Навіщо? Намалюйте ваш винахід і розкажіть про нього друзям.